

עולם ההלכה

מכון סמיכה
ניגיש ככל אחד
נוכח החכמה

גיליון מ' | שבת קודש פ' שופטים | ו' אלול תשפ"ה

עולם השבת
 Rabbi Chaim Avraham Zakutinsky Magid shuir, curriculum developer

עולם הסליחות
 ראש ישיבתנו הרב מנחם מענדל פרעפקאט רב ומו"ץ בניו הייבן

What is the halacha if a woman forgot to light candles?

Maharil,^[1] cited by Rama, writes that if the woman forgot to light Shabbos candles she is penalized by being required to add an additional candle from then on to the number which she generally lights each week. Therefore, if she lit two candles up until this point, she now lights three candles.

However, not every situation where the woman did not light Shabbos candles warrants a penalty. The following are different scenarios and the guidelines from the poskim:

1) Beyond her control- The penalty was only instituted if she forgot to light out of negligence. However, if she was unable to light for reasons beyond her control (such as due to illness or she got stuck on the road during candle lighting time), she does not add a candle.^[2] Often situations need determination whether the case falls under the category of negligence (which warrants a penalty) or situations beyond her control (where there is no penalty) and therefore each situation should be discussed and assessed by a competent rabbinic authority.

2) Lit less than her custom- Pri Megadim^[3] maintains that if the woman remembered to light candles, but she forgot to light the regular number, she must add a candle from then on. However, Biur Halacha^[4] disagrees and maintains that there is no necessity to add a candle. The majority of poskim^[5] rule in accordance with Biur Halacha.

3) Forgot to light as a guest- The poskim discuss the halacha in the event where a woman was a guest for Shabbos and the host lit but she forgot to light the Shabbos candles. The question is whether she is penalized since she forgot to light, or perhaps since the host's lighting covers the entire home, there is no need for a penalty? R' Moshe Feinstein^[6] and R' Moshe Stern^[7] maintain that she must add a candle, while R' Shmuel Vosner^[8] disagrees and feels that no penalty is given since the host remembered to light.

Does this law still apply today- Before the advent of electric lighting, if the woman forgot to light candles for Shabbos that would mean the meal would be eaten in the dark. It is, therefore, quite understandable why a penalty was enacted in order to avoid this situation of eating in the dark. However, nowadays where there are electric lights, and even without the Shabbos candles the room is well lit, the poskim discuss whether this penalty still applies. The question is what is the main purpose of the penalty: If the purpose is to prevent a woman from being lax and forgetting to perform the mitzvah of lighting the Shabbos candles, the penalty still applies. However, if the penalty was enacted in order to avoid the possibility of eating the Shabbos meal in the dark, it is no longer necessary, as the rooms are well lit. Tzitz Eliezer^[9], R' Shmuel Vosner^[10] and Rivevos Efraim^[11] maintain that the penalty is enacted even if the room is well lit. While, R' Ben Tzion Abba Shaul^[12] and R' Ovadia Yosef^[13] maintain that if the room is well lit the penalty does not apply.

אמירת סליחות באלול

פתיחה

מנהג ותיק ועתיק בכל קהילות ישראל בימים שלפני ראש השנה ויום הכיפורים לעמוד באשמורת הבוקר ולהתחנן להקב"ה. תפילה זו נקראת בשם "סליחות", ומיוחדת בה שאלה אליה אמירת י"ג מדות רחמים אחר כל פיוט.

מנהג עתיק יומין

ואע"פ שאין למנהג הזה רמז בתלמוד, נזכר כבר בחיבורי הגאונים ומשמע שכן היה מנהג ישראל. לדוגמה, רב כהן צדק כתב שמנהג שתי ישיבות שבבבל לומר סליחות בעשרת ימי תשובה (הוא בראש"ש מסכת ראש השנה פרק ד סימן ד). וכיוצא בזה כתב רב האי גאון, דבריו הובאו ברי"ף גיאת (מאה שערים תחילת הלכות תשובה) וברא"ש (שם). ותפלה זו נוסדה בסדר רב עמרם גאון (סדר אשמורות, עמוד קמה מהדורת מוסד הרב קוק).

ומלשון מקורות אלו ניתן להבין שגם בתקופה שלהם מנהג עתיק היה, כי תפילת הסליחות מופיעה בחיבוריהם כדבר המובן מאליו, לא כתקנה מחודשת - עד כדי כך שבסדר רב עמרם גאון (וכן סידור רב סעדיה גאון) הסליחות הן חלק מרכזי בתפילות יום הכיפורים ושאר התעניות, ואף מוגדרות על ידם כ"חובת היום". משמע שהמנהג קדם להם כמה דורות. והן ראיתי אומרים שכבר בימי התלמוד נהגו כן. ויש מביאים הוכחות שבימי בית שני היו נוהגים כן.

ודרך אגב, מן הראוי לציין שהשם "סליחות" - שבו אנו משתמשים כשם כללי לתפילות כאלו שיש בהם י"ג מדות רחמים - מובא בכתבי הגאונים רק להתחנונים שנקבעו להאמר בתוך התפלה עצמה, כגון אותם הנאמרים בחזרת הש"ץ של יום הכיפורים. אבל התפילות שבבוקר לפני תפילת השחר מכונים בשם אחר, כגון "רחמיו" או "אשמורות".

זמן התחלת אמירת סליחות

בגוד שעיקר המנהג נתפשט בקרב כל ישראל, מנהגים שונים יש לגבי מתי בתקופת אלול מתחלת הסליחות, ואלו הם: הראשון הוא כפי שהובא במקורות הקדומים ביותר על אמירת הסליחות (המובאים לעיל) שזמן אמירתה מתחלת בעשרת ימי תשובה, החל מראש השנה. זה מדברי רב כהן צדק שכתב שמנהג שתי ישיבות שבבבל לומר סליחות בעשרת ימי תשובה. ומנהג זה הועתק בתקופה מאוחרת על ידי הר"ן, (מסכת ר"ה ג, א מדפי הרי"ף) שהעיד על מנהג שבגירונה וגלילתיה, "שלא לקום עד ראש השנה". גם הרמב"ם (הל' תשובה פ"ג ה"ד) התעיק מנהג זה, וזה לשונו: "ונהגו כולם לקום בלילה בעשרה ימים אלו ולהתפלל בבתי כנסיות בדברי תחנונים ובכיבושין עד שיאור היום".

לאידך, הרי"ף גיאת (שם), בהביאו את מנהג הסליחות, הביא מנהג מקומו שמתחילים מראש חודש אלול וממשיכים עד יום הכיפורים. וכן הביא רב האי גאון שכן הוא מנהג קהלות פרס. גם המנהג (הלכות ראש השנה אות כה) כתב שכן נהגו בחלק מארצות ספרד, וכן בר"ן (שם) הביא שזהו מנהג אנשי ברצלונה וגלילתיה.

ועוד מנהג נזכר בדברי הראשונים, מובא בסידור רש"י (סימן קלט), מחזור ויטרי (סימן שיג), ולקט יושר (או"ח, עמוד קיח), להתחיל ממוצאי שבת (או יום ראשון) שלפני ראש השנה.

ושלשה מנהגים אלו הובאו בטור (סימן תקפא), וזה לשונו: "ויש מי שמרבי לומר סליחות ותחנונים מראש חודש אלול ואילך, לרב כהן צדק מנהג ב' ישיבות לומר סליחות ותחנונים בעשרת ימי תשובה וכן אמר רב עמרם בעשרת ימי תשובה משכימין לבית הכנסת בכל יום ומתחיל שליח ציבור אשרי וקדיש ומתחיל תחנונים ומסיים ואנחנו לא נדע וקדיש. ואמר רב האי מנהג לומר תחנונים בהנך עשרה ימים לחוד. ושמענא דבמקצת אתרוותא קיימי מראש חודש אלול ואמרי דביה סליק משה להר בפעם ג' ונחית בלוחות שניות ביום הכיפורים וכל המוסף לבקש רחמים זכות הוא לו. ואנו מנהגינו כהנך דקיימי מראש חודש אלול."

ומנהג אשכנז כשחל ראש השנה ביום ה' או בשבת אז מתחיל ביום ראשון שלפניו לעמוד באשמורת הבקר ואומרים סליחות ותחנונים, ורוב צבור מתעניין, ומתפלליו תפלת תענית. וכשחל ראש השנה בב"ג אז מתחילין ביום ראשון בשבוע שלפני השבוע שחל ראש השנה להיות בתוכה."

עוד יש מנהגים אשר לא נזכרו בטור, אך נזכרו בדברי שאר הראשונים. האבודרהם כתב שיש להתחיל מיום ט"ו אלול, ודבריו הובאו במטה אפרים (שם, ס"ק יא). המאירי (בחיבור התשובה מאמר ב, פרק א) כתב שאומרים הסליחות בימי שני וחמישי שבחודש אלול. [וכן הוא מנהג קהילות איטליה]. ובשבלי הלקט

[1] Minhagin H'ichos Shabbos 1.
 [2] Magen Avraham 263:3 and Mishnah Berurah 263:7
 [3] J.A. 3.
 [4] s.v. shshachacha.
 [5] Ketzos Hashulchan [vol. 3 Haaros Shevil Chaim on Derech Hachaim 50:4], Az Nidberu [3:5], Rivevos Efraim [3:555] and Chazon Ovadia [Shabbos vol. 1 page 173].
 [6] Igros Moshe [Yoreh Deah 3:14:6] and Rishumei Ahron [vol. 2 O.C.
 [7] Be'er Moshe [5:63:2].
 [8] Kovetz M'Beis Levi [vol. 11 page 32].
 [9] 12:11.
 [10] Shevet Hakevi [5:33] and Kovetz M'Beis Levi [vol. 11 page 32].
 [11] 8:123.
 [12] Ohr U'Tzion [vol. 2 chapter 18 fn. 12].
 [13] Chazon Ovadia [Shabbos vol. 1 page 174] and Yalkut Yosef [Shabbos vol. 1 page 151 and Otzer Dinim U'Sha chapter 16 fn. 42].

(סדר ראש השנה אות רפב) הובא מנהג נוסף שמתחילים ביום שני או חמישי הסמוך לראש השנה. וכן כתב התניא רבתי (הלכות ראש השנה, סדר המעמדות).

מנהגי בני ספרד ואשכנז

בשולחן ערוך (סימן תקפא סעיף א) הובא רק אחד מן המנהגים – אותו של הרמב"ם ודעימיה שכתבו מראש חודש אלול, וזה לשונו: "והנהיגם לקום באשמורת לומר סליחות ותחנונים מראש חודש אלול ואילך עד יום הפורים".

והרמ"א כתב שמנהג אשכנז אינו כן אלא מתחילים ביום הראשון שלפני ראש השנה כהמנהג המובא בסידור רש"י, והוא, כשיש לכל הפחות ד' ימים של סליחות. וזה לשונו: "מנהג בני אשכנז אינו כן בו ועומדים באשמורת לומר סליחות ביום א' שלפני ראש השנה. ואם חל ראש השנה ב' ו' אז מתחילין מיום א' שבוע שלפניו".

ולענין מעשה, כך עושים רוב ישראל – הספרדים מתחילים מראש חודש, והאשכנזים מתחילים במוצאי ש"ק (או יום ראשון) שלפני ראש השנה.

אמנם יש לעיין, כי הנה טעם מנהג הרמב"ם ובני ספרד מבואר היטב – שבר"ח אלול מתחיל ימי חרמים ואז ראוי להתחיל החתונות. אבל דעת סידור רש"י ומנהג בני אשכנז שמתחילים ביום ראשון צריך טעם, במה נתייחד יום ראשון שלפני ר"ה שנתחיל בו הסליחות.

מה נשתנה א' בתשרי

בביאור הגר"א (שם) האריך בביאור פלוגתת המחבר והרמ"א הנ"ל על פי דברי הר"ן (שם) שתלה חילוקי המנהגים במחלוקתם של רבי אליעזר ורבי יהושע במסכת ראש השנה (י, ב) מתי נברא העולם, שרבי אליעזר סובר באחד תשרי נברא העולם, ורבי יהושע סובר שבאחד בניסן נברא העולם. כי הנה הר"ן שאל על הא דתנן שם (טז, א): "וארבעה פרקים העולם נידון, בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן, בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון, שנאמר היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם, ובחג נידונין על המים".

מה נשתנה יום א' בתשרי שבו נידונים בני אדם על מעשיהם. וביאר הר"ן כי הוא היה יום שבו נברא האדם. וזה לשון הר"ן: "ויש לשאל למה אדם נדון בראש השנה יותר מבשאר ימים, דבשלמא שאר דברים דהיינו תבואה ופירות האילן ומים כל אחד בזמנו נדון כדאמר' בגמ', דפסח זמן תבואה הוא ועצרת זמן פירות האילן וחג זמן גשמי שנה, אבל אדם למה הוא נדון בר"ה יותר מבשאר ימים."

ותירוץ דבר זה למדנו מדגרסינו בפסיקתא (פסקא כג) בשם רבי אליעזר בפסוק דרשו ה' בהמצאו דתניא בעשרים וחמשה באלול נברא העולם. ולפי זה הא דתניא בגמרא דרבי אליעזר אומר בתשרי נברא העולם על גמר ברייתו קא אמרינן דאדם הראשון שבו נגמר העולם נברא ביום ששי דהיינו באחד בתשרי".

א' תשרי יום תשובה

ומוסיף הר"ן עוד, שמלבד מה שנברא האדם בא' בתשרי, זה היה יום שחטא בעץ הדיעתו ומעשה בו תשובה. ולכן קבעו יום זה ליום הדין לדורות הליכות ימים לעולם. וזה לשונו: "[בשעה] עשירית סרה, באחת עשרה נידון, בשתיים עשרה יצא בדימוס. אמר לו הקב"ה זה סימן לבניך, כשם שעמדת לפני בדין ביום זה ויצאת בדימוס כך עתידין בניך להיות עומדים לפני בדין ביום זה ויוצאין בדימוס. וכל זה אימתי, בחדש השביעי באחד לחדש. ומכאן סמך למה אדם נדון בר"ה יותר מבשאר ימים."

ועל פי כל זה, מבאר הר"ן גם את מנהג התחלת זמן אמירת סליחות, וזה לשונו, ולכן נהגו בברצלוני"ה וגליליתיה להשכים באשמורת הבוקר בכ"ה באלול, עכ"ל.

בריאת העולם ביום כ"ה באלול

וכתב על זה הגר"א שמכאן לקוח מנהג בני אשכנז להתחיל באמירת סליחות ביום ראשון שלפני ראש השנה. וזה לשונו: "לפי"ו נהגו במדינותינו ביום א' יום בריאת העולם לפי שכ"ה באלול אינו יום מוגבל בחורו יום השבוע."

והיינו, דעדיף להתחיל ביום של שבוע שהוא קבוע בכל שנה. ומשמע קצת שהגר"א מרמז עוד טעם בזה, כי טעם המנהג להתחיל ביום כ"ה באלול הוא משום שבו התחיל מעשה בראשית, ולכן מתחילים תמיד ביום ראשון שהוא היום של תחלת מעשה בראשית.

זמן סליחה וכפרה מעוון העגל

אמנם, כל זה אליבא דרבי אליעזר דס"ל בתשרי נברא העולם, אבל לרבי יהושע דאמר בניסן נברא העולם, עדיין לא הונח לנו, למה נבחר א' בתשרי ליום הדין. והר"ן הנ"ל עמד בזה וכתב לבאר בדרך

אחר, וזה לשונו: "ונ"ל שרצה המקום לזכות את ישראל בדינם, ורצה לדון את ישראל בזמן שהוקבע לכפרה ולסליחה, שלפי שנתרצה הקב"ה ביום הכיפורים הוקבע יום סליחה לדורות, לפיכך גזר ה' שיהא אדם נידון בר"ה, שצדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים, ובינונים הרי גזר דין שלהם אינו נחתם אלא עד יום הכיפורים שהוא יום סליחה וכפרה, הרי נתנה להם תורה זמן כדי שיפשפשו מעשיהם וישובו אל ה'."

ואפשר עוד שמראש השנה ועד יום הכיפורים התחיל ה' להתרצות למשה, וביום הכיפורים נתרצה לו לגמרי, ולפיכך רצה הקב"ה לדון בריותיו בזמן שהוקבע לכפרה ולסליחה."

ומבאר הר"ן שלפי זה אין שום טעם למנהג ברצלוני"ה להתחיל בסליחות ביום כ"ה באלול, אלא או להתחיל בראש השנה עצמו, או מראש חודש אלול. וזה לשונו: "ולפיכך נהגו בגירונ"ה וגליליתיה שלא לקום עד ר"ה. ומיהו יש מקומות שמקדימין באחד באלול ויש סמך למנהגו לפי שבו התחילו מ' יום שנתרצה הקב"ה למשה."

ועל פי זה מבאר הגר"א שזהו שורש חילוקי המנהגים שבין המחבר והרמ"א, וזה לשונו: "וזכר פליגי המקומות. מקומותינו [ארצות אשכנז המתחילים במוצאי ש"ק שלפני ר"ה] ס"ל כסברא ראשונה וכרבי אליעזר. ומקומות שכ' בשו"ע [שמתחילים בר"ח אלול] ס"ל כסברא שניה וכרבי יהושע."

הצמח צדק

לכן טוב להתחיל להתפלל מתוך שמחה של מצוה. וגם הפייט התחיל במוצאי מנוחה."

השלמת ד' ימי צום

במטה משה (סימן תשעט) הביא עוד טעם למנהג אשכנז ע"פ דברי המרדכי (מסכת ראש השנה סימן תשח) שכתב שמתענים ארבע ימים לפני ראש השנה בשביל ד' ימים שבעשרת ימי תשובה שא"א להתענות בהם, וכנגד זה נוהגים לייחד ד' ימים אלו לסליחות. וזה לשונו ב"ה המרדכי: "לפיכך תקנו חכמים להתענות ד' ימים לפני ראש השנה כנגד ד' ימים שמראש השנה ליום הכיפורים שאוכלין בהם, ואלו הן שני ימים של ראש השנה, ושבת בינתיים, וערב יום כיפור."

עוד טעם כתב האליה רבה שד' ימים של סליחות הם כנגד ד' ימי ביקור של קרבן. ומבאר, שבכל המוספים שבפ' פינחס נאמר "והקרבתם", ואילו בראש השנה נאמר "ועשיתם" (במדבר כט, ב), רמז שבראש השנה על האדם לעשות מעצמו קרבן. ובד' ימים אלו על האדם לבקר את מומי נפשו ולפשפש במעשיו לתקן כל מום בהם, ועל כן נקבעו אלו ד' הימים לאמירת הסליחות.

מנהג חב"ד

במקורות הנ"ל ניתן להבין שעיקר זמן של סליחות הוא בעשרת ימי תשובה, וכמו שמצינו בדברי הגאונים שיש שנהגו בסליחות רק בימים אלו, אלא שמנהג ישראל להקדים. אמנם מנהג חב"ד לאמרם רק בימים שלפני ראש השנה, ואילו בעשרת ימי תשובה עצמם אין אומרים סליחות.

ובביאור הדבר, אמר כ"ק אדמו"ר הצמח צדק לפי ששונה עבודה שבאלול משל עשרת ימי תשובה. עד ראש השנה מצות אמירה, ומכאן ואילך מצות עשייה. וכך מסופר בשיחות של כ"ק אדמו"ר הריי"ץ (תשרי תש"ח עמוד רגג), וזה לשונו: "סיפר אאזמו"ר [כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע] לאאזמו"ר מוהרש"ב נ"ע, אשר פעם בראותו שאמו הלכה לסליחות בעשרת ימי תשובה ואביו [כ"ק אדמו"ר הצמח צדק] זיצט און לערנט [יושב ולומד], שאל אותו עד"ז. ויענהו הצמח צדק: עס איז דא א צייט ווען מען דארף זאגן, און עס איז דא א צייט ווען מ'דארף טאן [ולהעיר שמעשה כן הוא ללימוד התורה]. [יש זמן שצריכים לומר, ויש זמן שצריכים לעשות]."

סיכום הדברים

- א. אמירת סליחות בימי ראש השנה מנהג עתיק הוא, מוזכר כבר בכתבי הגאונים. ומשמע שגם בימיהם מנהג ישן היה.
- ב. ג' שיטות עקרויות נאמרו על זמן התחלת סליחות (הובאו בטור). א', מר"ח אלול (רב כהן צדק ורמב"ם). ב', ממוצאי ש"ק שלפני ר"ה (סידור רש"י). ג', עשרת ימי תשובה בלבד (ר"ץ גיאנות).
- ג. עוד ג' שיטות נמצאו בראשונים, א', יום ט"ו באלול (אבודרהם).
- ב', בימי בה"ב שבחודש אלול (מאירי). ג', ביום ב' או ה' הסמוך ביותר לר"ה (שבלי הלקט).
- ד. המחבר פסק שמתחילים בר"ח אלול, וכן נוהגים בני ספרד.

- ה. הרמ"א פסק שמתחילים במוצאי ש"ק (או יום א') כשיש לכל הפחות ד' ימים, וכן נוהגים בני אשכנז.
- ו. הר"ן מבאר שהמנהגים תלויים במחלוקת מתי נברא העולם. לרבי אליעזר שנברא בא' בתשרי, והוא יום בריאת האדם, נמצא שהעולם נברא בכ"ה באלול, ובו מתחילים הסליחות. אבל לרבי יהושע דאמר בניסן נברא העולם, ימי הדין נבחרו בתשרי מפני שבו נתרצה הקב"ה לישראל בעוון העגל. הלכך, מתחילים סליחות בראש השנה.

- ז. מבאר הגר"א שמנהג בני אשכנז נוסד על פי מנהג המובא בר"ן להתחיל בכ"ה באלול, אלא שעושיין אותו קבע להתחיל לעולם ביום ראשון, או משום שיום א' הוא תחילת בריאת העולם.
- ח. בלקט יושר בשם רבו תהה"ד ביאר מנהג בני אשכנז שסליחות הם בבחינת שלשת ימי הגבלה לראש השנה. וכיון שמקדימים, מקדימים עד למוצאי שבת כדי שיתחולל דעתנו עלינו ביום השבת שבה אנחנו פנויים מטיטודות הזמן.
- ט. עוד טעם שמתחילים ד' ימים לפני ר"ה, כי בהם משלימים ד' ימי צום שנחסרו במשך עשרת ימי תשובה (מטה משה).
- י. עוד טעם, שד' ימים אלו כנגד ד' ימים של ביקור קרבן, כי בר"ה אדם עושה עצמו כקרבן (אליה רבה).
- יא. מנהג חב"ד לומר סליחות בימים שלפני ר"ה, אבל לא בעשרת ימי תשובה (דלא כמשמעות הגאונים). ואמר על זה אדמו"ר הצמח צדק, עד ראש השנה מצות אמירה, מכאן ואילך מצוות עשייה.

The Laws of Yichud

When Yichud Applies

The Prohibition of Yichud

It is forbidden for a Jewish man to seclude himself [yichud] with women who are in the category of arayos, forbidden relationships. According to most Rishonim, yichud is an issur d'oraysa (Tosafos Sanhedrin 37a s.v. HaTorah, see also Rambam Issurei Biah 22:1-2 and Maggid Mishneh ad loc.). However, the Poskim qualify that the Torah prohibition of yichud is limited to the seclusion of one Jewish man with one Jewish woman. The seclusion of two women and one man, or two men who are p'rutzim (morally unbound) and one woman, are only prohibited mid'rabbanan (Chavos Yair 73). Additionally, yichud with a non-Jew is only mid'rabbanan (Avodah Zarah 32b. According to the Gra (E.H. 115:19), a Jewish woman who is married is forbidden mid'oraysa to seclude even with a non-Jew.).

Although yichud with an unmarried woman who is not a niddah is only mid'rabbanan (Avodah Zarah 32b), since nowadays single women do not go to the mikvah, we must assume that any girl above the age of bas mitzvah is a niddah, which renders yichud with her to be mid'oraysa (Taz E.H. 22:1).

One may be secluded with his mother or daughter, as well as with his grandmother or granddaughter (Bach E.H. 22). One may be secluded with his sister, but they may not live together in seclusion on a permanent basis (Chachmas Adam 126:12). A husband may be secluded with his wife even while she is a niddah (Sanhedrin 37a).

The Shiur of Yichud

According to some Poskim, the amount of time that constitutes yichud is several minutes (Minchas Yitzchak 4:94). Others say that it is the amount of time in which the subjects may actually come to act immorally, subjective to each situation (Igros Moshe E.H. 4:65-16,22). This is only relevant if the seclusion will inevitably end within that amount of time, such as in a moving elevator. Otherwise, yichud is forbidden for any amount of time even if they do not intend to stay there that long, because chatzi shiur asra Torah, the Torah forbade one from doing even half the amount of a prohibition (Haskamah of R' S.Z. Auerbach to Dvar Halachah).

Public Areas

Yichud only applies in areas that are secluded, such as a closed room, an empty building, or an unpopulated area. Places that are public and populated are not subject to the halachos of *yichud*. Additionally, in a private area which has an open door to a populated area, and three or more people may come by at any time, *yichud* does not apply (E.H. 22:9, Pischei Teshuvah 10).

There is a major dispute among the Acharonim as to whether the door to the populated area must be physically open, or if it may be closed as long as it is unlocked and people may conceivably come in at any time (Sh"ut R' Akiva Eiger I 100; Radvaz 1:121).

Practically, some Acharonim permit a closed but unlocked door in cases where *yichud* is only *mid'rabbanan* (Emes L'Yaakov E.H. 22 fn. 8). Other Acharonim write that it depends on the situation and societal norms. If people are likely to come by and

expect the door to be opened without delay, then it may be considered an open door (Igros Moshe E.H. 4:65 2,4,5). Similarly, a storm door, which is normal for people to open on their own, is considered an open door (Gan Na'ul 3:3). Note, however, that at a time or place where it is very unlikely that people will enter or expect a response, then all agree that a closed but unlocked door is forbidden (Radvaz 1:121).

A window that is open to a populated area and allows passersby to easily see inside has the status of an open door and the laws of *yichud* do not apply to areas that can be seen from the outside (Chachmas Adam 126:7).

According to most Poskim, the leniency of an open door or window applies to all situations of *yichud*, even with people who already have a personal relationship, men who are professionally involved with women, or with men who are p'rutzim (Pischei Teshuvah E.H. 22:9).

Yichud in a Moving Vehicle

According to some Poskim, yichud in a moving vehicle should be avoided even while driving through populated areas, but if necessary one may be lenient (Igros Moshe Y.D. 2:82, and E.H. 4:65 3). Other Poskim hold that there is no problem of yichud at all while driving through populated areas where passersby can see into the car windows (Dvar Halachah in a teshuvah from R' S.Z. Auerbach). While driving late at night or in remote areas, it is forbidden to have a situation of yichud in a car (Shevet Halevi 5:202-1).

In partnership with the Bais Haavad's Yorucha Program
 To learn more about Yorucha visit yorucha.org

Is There a Problem of Yichud in a Room Where the Door is Closed but Not Locked?

Rabbi Yosef Jacobovits

Question: In some office buildings, a male and female employee might be sitting alone in an office, where the door to the public hallway is closed but not locked. Is this a problem of Yichud?

Answer: Typically, if a man and woman are alone in an office, there is a problem of yichud; however, there is a leniency known as "pesach pasuach l'reshus harabim," which means that when the door to the room is open to a public area there is no problem of yichud.

A question arises when the door is closed but unlocked. Is this considered open, which would negate the problem of yichud, or is it considered closed?

The Rashba seems to say in teshuva that there is no problem of yichud as long as the door is not locked. Rabeinu Yona and the Teshuvos Radvaz also rule this way. Rav Akiva Eiger and the Bais Meir disagree and say that the door must actually be open. They go so far as to say that there is a typo in the Rashba and he would not actually permit yichud when the door is closed but unlocked.

There is a machlokes between the contemporary Poskim regarding the practical halacha. The Chazon

Ish rules leniently and says that as long as the door is not locked there is no problem of yichud, because technically people may walk in. Rav Yaakov Kamenetsky differentiates between cases where the prohibition is d'ohraysa – such as when one Jewish man is secluded with one Jewish woman – and when the prohibition is d'rabanana – such as when one Jewish man is alone with two Jewish women or with one non-Jewish woman. He says that when it is only a question of d'rabanana one can be lenient, but when it is a question of d'ohraysa one should be stringent. All agree that if there is no real possibility of anyone walking in, e.g. it is during off-hours, then it would be forbidden in all cases.

How Can a Male Boss Have a Private Meeting With a Female Employee Without Concerns of Yichud?

Rabbi Yosef Jacobovits

Question: If a male boss has to have a meeting in his private office with a female employee, what can be done to prevent yichud problems?

Answer: If the office has a large window through which the man or woman can be seen by passersby, there would be no problem of yichud.

If this is not the case, we would have to get involved in the shailoh of a door that is closed but is unlocked. As we said from Rav Yaakov Kamenetsky, if the female employee is a non-Jew, one can be lenient and rely on leaving the door unlocked. If the employee is a Jew, we would need to find another solution to the problem.

If there are other people around, and the situation in the office is such that when an employee wants to talk to the boss, they can simply knock on the door and walk in, this would eliminate the problem of yichud because they know that anyone can walk in at any time. Even if this is usually not the protocol, the boss can arrange for an employee to knock and walk-in at

a random time during the meeting, which would also suffice to negate the yichud problem.

Rav Moshe Feinstein writes that even if an employee wouldn't walk in on their own, if it is accepted that whenever someone knocks on the door, the boss answers the door and it is not acceptable for him to ignore it, that would eliminate the problem of yichud because there always is the fear that someone can knock at any time.

How Severe is the Prohibition of Yichud With a Non-Jewish Man or Woman?

Rabbi Yosef Jacobovits

Question: How serious is the prohibition of yichud between a Jewish man and non-Jewish woman?

Answer: Generally, when a Jewish man is secluded with a non-Jewish woman, the prohibition of yichud is a d'rabanan; however, if the woman is married to a non-Jewish husband, it is more severe and may be d'ohraysia.

(Note: When we speak about marriage between two non-Jews, it doesn't necessarily mean a legal marriage. Any committed relationship between a non-Jewish man and woman would be considered "marria-

ge" in this regard.)

If a non-Jewish man and woman are in a committed relationship, it is forbidden for either of them to be unfaithful with any other person. If a Jewish man would have relations with the non-Jew's wife, he would be transgressing this d'ohraysia prohibition. Although this transgression does not bear the death penalty, it is prohibited by a mitzvas asef in the Torah [among other prohibitions]. Some Poskim say that this also means that there would be an issur d'ohraysia of yichud with this lady. Others disagree and say that yichud d'ohraysia only applies to an "ervah" who bears the death penalty.

Since this is a machlokes haPoskim, and there are practical differences between a potential Yichud d'ohraysia and a Yichud d'rabanan, everyone should ask their own shailoh if this is relevant to them.

Question: What about a Jewish woman being alone with a non-Jewish man?

Answer: It is forbidden d'ohraysia for a married Jewish woman to have relations with a non-Jewish man and this prohibition bears the death penalty. For this reason, the Vilna Gaon clearly says that yichud d'ohraysia does apply between a Jewish woman and a non-Jewish man.

עולם המורה

הרב מנחם מענדל צירקניד, משיקאגו

כמה דברים אודות רב מורה הוראה בתורת רבותינו אדמו"ר חב"ד ז"ע

Part 5

The Importance of 'Shimush'

Even the most qualified individual cannot become a rov without first taking this indispensable step.

שימוש חכמים

בפרק הקודם הובאה שיחת קדשו של רבנו בענין התנאים הראויים לרב מורה הוראה, ושם ממשיך רבנו לבאר ענין השימוש. לרבנות. ענין ה"ל נוגע גם לאלו המכהנים כבר בתור רבנים ומורי הוראה בפועל: בעניני טוב וקדושה – ניתן תמיד להוסיף ביתר שאת וביתר עוז, וכן בענינו, שגם רבנים ומורי הוראה יכולים להוסיף בכל הקשור ללימוד ופסקי הלכות.

"בנוגע לסמיכת חכמים: נוסף לכך שכבר קיבל סמיכת חכמים – כדאי ונכון להוסיף בלימוד ההלכה למעשה, ואז, להבחין ולקבל סמיכה מרב גדול יותר.

"וכן בנוגע לשימוש: נוסף לכך שהי' לו שימוש אצל רב מורה הוראה בפועל – כדאי ונכון שיהי' לו שימוש אצל רב ומורה הוראה הבקי ומתמחה במיוחד בשטח מסויים, אם זה בעניני 'אורח חיים', 'ורה דעה', 'חושן משפט' או 'אבן העזר', שכן, רב שעוסק ומתמחה במיוחד בשטח מסויים, גדול כחו בהוראה בשטח זה. וע"ז 'הלכתא כרב באיסורי וכשמואל דיני', לפי שישמואל הי' רגיל תמיד לפסוק דיניו, ולכן הי' מדקדק בהן ויורד לעומקן ומשכיל על כל דבר אמת, וכן רב הי' רגיל לדקדק בהוראת איסור והיתר, לכך סמכו על הוראותיו לעניני איסור והיתר."

"זאת ועוד: תפקידו של הרב משתנה בהתאם למצב המקום שבו מכהן ברבנות, שכן, רב שמכהן בעיירה קטנה, אין להשוות את האחריות המוטלת עליו, הקשיים שעמהם עליו להתמודד, וכיו"ב – לאלו שאצל רב המכהן בעיר גדולה, כמוכן וגם פשוט. ולכן, אם הי' לו שימוש אצל רב בעיירה קטנה – עליו להשתדל לקבל גם שימוש אצל רב המכהן בעיר ואם בישראל.

ענינו בלקו"ש^[1] ו"ל "א' מתנאי הוראה (גם בזמן הזה) הוא – הקבלה מרבו, שלמד הדינים ממנו (וכן צריך להיות נסמך מרבו להוראה).

"בזה גופא פליגי רש"י ותוס', מהו גדר שלימות הקבלה מרבו שצריך להיות כדי לעשותו ראוי להוראה (בשלימות): רש"י ס"ל שבעיקר נוגע שלימות כח בינתו של האדם, שיוכל להבין דבר מתוך דבר ולדמות מילתא למילתא (והקבלה מרבו אינה אלא תנאי צדדי, שמעמידו על האמת וכו'), ולכן מספיק מ' שנה משנולד, דאם קיבל מרבו כל הדינים והוא בן ארבעים שאז כח בינתו הוא בשלימות יכולים לסמוך על הוראתו;

"והתוס' ס"ל, שזה שצריך קבלה מרבו הוא מפני שמורה הוראה צריך לעמוד במקום רבו [וע"ד שמיצניו דסמיכה צ"ל איש מפי איש עד משה רבינו, שא' מהטעמים כזה כי הם עומדים במקום משה ובית דינו – הנה מעין זה היא גם ההוראה בה"ז (משבטלה הסמיכה), שתוכנה וגדרה הוא, שהמוסמך הוא במקום המסמך]; "ולזה לא מספיק מה שהתלמיד מבין בכח בינתו בשלימות (בגיל מ') את מה שקיבל מרבו, אלא צ"ל אצלו אותה ההבנה והדעת של רבו (שרק אז הי' עומד במקומו), ולכן אינו ראוי להוראה עד ארבעים שנה "משנה שהתחיל ללמוד", שאז עומד על סוף דעתו של רבו.

"ועפ"ז מובן שמעיקרא לא קשה לרש"י ממח"ל ד"ל לא קאי איניש אדעת' דרבי' עד ארבעין שניו" – כי לשיטת רש"י, בענין ההוראה נוגע רק שלימות בינת האדם עצמו (ולנה העמידה על דעת רבו); וכן לא קשה לתוס' ממשנה "בן ארבעים לבינה", כי ודאי ששלימות כח הבינה של האדם הוא בגיל ארבעים (ופשוט שבלי תנאי זה אין ראויים להוראה), אלא שהתוס' ס"ל שנוסף על שלימות כח הבינה של התלמיד עצמו, צ"ל גם העמידה על דעת רבו כדי שיהי' ראוי להוראה, וכנ"ל^[2].

^[1] חל"ד פרשת תבא שיחה ג אות ג.

^[2] ולמעשה אי שרי להורות קודם ארבעים שנה ראה מ"ש הרמ"א (יו"ד סי' רמב סע' לא) ובש"ך (סי' מ"ט-ו), פ"ח (סי' ט"ז), ברכי יוסף חו"מ סי' י"ד (אות ה-ו), ומ"ש שם באות ז, ובדי שאול יו"ד סי' רמב ס"ק ח. ע"ע מ"ש הב"י בשו"ת אבקת רוכל (סי' רא) שאין איסור להורות קודם למ' (וראה במחזורות ז"א בהערות), ובשו"ת רדב"ז סי' ב' אלפים קמ"ז. וראה בספר הלכה פסוקה חו"מ י' הערה 43 מ"ש לבאר דעת הרמ"א.